

NAPI KÖZLÖNY

A MAGYAR ORVOSOK ÉS TERMÉSZETVIZSGÁLÓK

Debreczenben, 1882. Augusztus 20-tól 27-ig tartott

XXII. NAGYGYÜLÉSÉRŐL.

SZERKESZTIK:

Dr. HOCHHALT KÁROLY, Dr. VARGA GEIZA, Dr. ZELIZY DÁNIEL,
TITKÁROK.

Az éghajlat változóságáról.

Hunfalvi Jánostól. Előadatott a természet tudomány osztályülésén 1882. Augustus 24-kén.

I.

Az ember magán viseli az őt környező természet bélyegét; az ország, mely szülte és nevelte, visszatükröződik benne. Élete módja, foglalkozása, reményei és vágyai, hite és vallása, képződésének és kedélyének egész világa a természeti viszonyoktól függnék, melyek között él és mozog. Csak Hellász derült ege alatt teremhetek a hellén művészet és költészet bájos alakjai, az Olympus istenei!

Testi- és lelki életünkre a külső természet sokféle tényezői közül kivált a légkör mindenkori állapota, az idő, s ennek folytonos változása, az időjárás, gyakorol igen nagy befolyást. A légköri állapotok és változásaiak összeségét bizonyos vidékre és országra nézve klímának, éghajlatnak szoktuk nevezni. A klíma tehát valamely helynek vagy vidéknek a természeti viszonyain alapuló időjárása; vagyis a légköri melegség, világosság és nedvesség s a légkörben foglalt más elemek váltakozásának és mozgalmainak összege. S az éghajlat, mely sokféle tényező közreműködésének eredménye, azon természeti viszony, mely valónkat és életünket leginkább befolyásolja; tőle függ az egyes vidékek növényzete és állatvilága is.

Minők a külső benyomások, olyanok a mi belső érzelmeink. Kellemes benyomások kellemes érzelmeket szülnek, az érzelmek pedig kedélyünk hangulatát határozzák meg. E tekintetben is nagy része van mindig az időnek. Ha az ég derült, kedélyünk is az, ha az ég beborul, arczunk is elkomorul. Akár otthon az íróasztalnál ülünk, akár künn a szabadban mozgunk: az idő befolyását mindig érezzük. Mikor utra készülünk, még inkább kérdezzük, hogy milyen lesz az idő; ki a barometert és

thermometert, ki a kéményből felszálló füstöt nézegeti, vagy ha hegyes vidéken lakik, az időt jelző hegyet vizsgálgatja, ha pedig ujságot járát, a félhivatalos időjósokat is olvasgatja. Így tehát minden egyes embernek sok baja van az idővel, s igen gyakran panaszkodik ellene.

Hát még a gazda ember, mily aggodalommal lesi az időt! Hiszen egész szerencséje, összes reményeinek teljesülése az időjárástól függ. Egész évi fáradozásainak gyümölcsét egyetlen egy fagy, egy hirtelen zápor vagy jégeső tönkre teheti.

Oly országra nézve, mely mint édes hazánk, túlnyomóan, sőt majdnem kizáróan a földművelésre, a nyers-termelésre van utalva, a kedvező vagy kedvezőtlen időjárás a legnagyobb jelentőséggel bír: szűktermés százszázalékot koldusbotra juttat, s gyászos következményei minden néposztályban évekig érezhetők.

Hazánk éghajlata egészben véve ugyan szerencsésnek és kedvezőnek mondható, de mégsem olyan, mint azok vélik és állítják, kik úgy tartják, hogy „Extra Hungariam non est vita.“ Bizony, ha tüzetesebben vizsgáljuk, számos kifogást tehetünk ellene; mert vannak ám rossz tulajdonságai is. Egyik rossz tulajdonsága az, hogy nagyon kicsapongó és szélsőséges; a léghőmérséklet változásai igen nagyok, nemesak az egész évek meg évszakok, hanem az egyes hónapok, sőt az egyes napok folyamában is. Az esőzési viszonyokban szintén nagy szélsőségekre hajlandó; igen nedves évszakok és évek tulságosan száraz évszakokkal és évekkel váltakoznak. Nemzetgazdasági szempontból már azt a körülményt sem mondhatjuk kedvezőnek, hogy Zimonytól fel Munkácsig az egész nagy Alföldön az időjárásnak egyforma jelleme, egyenlő lefolyása van. Mert ebből az következik, hogy az egész Alföldön körülbelül egyenlők a termelési viszonyok, egyformák a termények, majdnem egy időben szántanak, vetnek és aratnak; az egész nagy területen a munkaidő három-négy hónapra van összeszorítva, tehát aránylag sokkal több emberkéz kell egy időben és egy-

szerre, s a napszám már ennél fogva is drágább. E tekintetben pl. középső Németország, Franciaország, de saját Felföldünk és Erdélyünk is kedvezőbb viszonyokkal dicsekedhetnek.

Az éghajlat jelenségeit, az idő sokféle változásait tudományos eszközökkel megfigyelik és számbaveszik; nevezetesen megfigyelik a légkör nyomását, mérsékletét, a levegő helyváltoztatását, t. i. a szél irányát és erejét, a levegő nyirkosságát, az ég tekintetét, a csapadékokat, az elektromos és magnetikus viszonyokat. Kiszámítják a napi, hónapi és évi közepes eredményeket, a változások és ingadozások mekkoraságát stb. E meteorológiai megfigyelésekből és feljegyzésekből megtudjuk pontosan, hogy milyen volt az idő az egyes években s mennyiben különbözött a nagy évsorok adataiból kiszámított közepes eredménytől, az úgynevezett normalis időjárástól.

A tudomány beérheti az adatok pontos följegyzésével és egybeállításával, belőlük megítélheti az egyes vidékek és országok éghajlati viszonyait. Ámde a gyakorlati élet nemesak azt akarja tudni, hogy milyen volt az időjárás a múltban, hanem azt is szeretné megtudni, milyen idő lesz holnap és holnap után? Nagyon sok ember épen nem is törődik a múlttal, hanem csak a jövőről szeretné a leplet lerántani. Ez a kíváncsiság mindig meg volt, s találkoztak is mindig, a kik azt kielégíteni igyekeztek. Az időjósítás oly régi, mint általában az álomfejtés meg jóvendülés. Napjainkban is az a mesterség nagyon általános, olyan általános mint a politizálási, vagy az orvoslási mesterség. Az időjósításhoz mindenki ért, noha nem mindenki oly híres, mint néhai Ferenci volt, vagy az, ki Herschel nevét bitorolta. A naptáresínáló az ál-Herschelre vagy a százéves kalendáriumra hivatkozik s egész esztendőre minden hónapra jósolja meg az időt; akár egyszer sem találja el, azért el nem veszi a közbizalmat, s a csalódásokért senkisé is vonja felelősségre. — Kissé csiklandósabb a dolog déli Áfrikában és éjszaki Ázsiában; ugyan amott az esőcsináló doktorokat, emitt pedig a sámánokat néha jól meghusángolják, ha az ég csatornáit a kítűzött időben meg nem erednek. Azelőtt még Európában is némely szentek rosszul jártak, ha az ünnepi körmenetben való körülhordoztatás után a hívők imádságát meg nem hallgatták s idejekorán meg nem nyitották az ég csatornáit. Nápolyban, Spanyolországban, Görög- és Oroszországban néha meg is verték az illető szenteket, sőt a vízbe is dobták.

Az uralkodó fejedelmek nagy és hatalmas urak, néhol kényők-kedvők szerint bánnak el az alattvalóik vagyonaival és életével. Mindazáltal az idővel ők sem mernek kikötni, s e tekintetben szerényebbek, mint a dél-afrikai doktorok. Csak az a fejedelem, ki nemesak a földnek, hanem a mennynek is ura, t. i. a sinai császár tud a szélnek és a földnek is parancsolni, s ha nem mindig kedvező az időjárás és olykor Sinában is szűk termés, meg éhhalál van, annak csakis a nép bűnössége az oka.

Lehetséges-e tudományos megfigyelések alapján

megjósolni, milyen idő lesz adott időben és adott helyen? Ha ezt jeles tudósunktól, Brassaitól kérdezzük, ő igen határozottan azt feleli, hogy nem! Felsorolja a légkör különböző állapotait, melyeket a tudomány megfigyel, s melyek hol egyenkint, hol együtt folytonosan változnak, még pedig két irány felé, t. i. növekednek vagy apadnak, erősödnek vagy gyengülnek. Kiszámítja a lehető változásokat s úgy találja, hogy a legegyszerűbb változás már 510 féleképen történhetik, a kettős és hármas combinatoriobeli változások száma pedig 129,795 és 21.978,620. Tehát a ki csak a legközelebbi változást akarná megjósolni, annak kerekszámában már 500, két változás eltalálása végett 120,000 s három változás végett 21 millió eset közül kellene válogatnia.

Azonban a dolog még sem úgy áll egészen, a mint Brassai előadja.*) Valamivel többet mégis tudunk már, mint 1800 évvel ezelőtt, a mikor ezt irták: „A szél a hol akarja, ott fúj, és a zugását hallod, de nem tudod, honnét jő és hova megyen.“ Dove, Buys-Ballot, Mohr és más meteorológusok fáradozásai még sem voltak egészen hiábavalók. Le Verrier francia csillagász 1855-ben a francia Akadémiának egy földabroszt mutatott be, melyen Franciaország légköri állapota, távirói tudósítások nyomán, volt feltüntetve. A dolog tetszett, mert áttekinthető képet adott az ország időjárásairól. Utóbb elhatározták, hogy az ország s a szomszédos vidékek főállomásairól táviratilag kapott időjárás tudósításokat az adatok nyomán készült térképekkel együtt közzétegyék. Így keletkezék a „Bulletin international de l'Observatoire de Paris.“ A francziák példáját a hollandiak, majd az angolok és amerikaiak követték, s most az időjelzés már minden civilisált országban divatos, tehát nálunk is.

A hajós népek évenként sok kárt vallanak; a viharoktól felkorbácsolt tenger évenként sok ezer embert és sok millió értéket nyel el. Kétségtelen, hogy a hajós, ha a közeledő vihart előre sejtí vagy közeledtéről annak idején értesül, a veszedelmet számos esetben kikerülheti. Azért az időjelzés legelsőben a hajósok érdekében történt.

„Mikor 1858-ban — mondja Le Verrier egyik jelentésében — a párisi Observatorium a francia Mariana számára a viharjelzést életbe léptette, a siker feltételei még ismeretlenek voltak. Most pedig a gyűjtött tapasztalatok képessé teszik az Observatoriumot, hogy minden jelentős viharról, mely a Csatornában vagy a Biscayai öböl vagy a Földközi tenger partjain beáll, előre értesítheti mind azokat a kikötőket, melyeket a vihar fenyeget.“

A viharok keletkezéséről, mivoltáról és terjedéséről megjelent munkálatok az idő- és viharjelzéseknek mind biztosabb alapot szolgáltatnak. E tekintetben Brassai ellenében H a n n**) véleményéhez csatlakozom, ki ekképen

*) L. Brassai Sámuel értekezését az időjárásról a Budapesti Szemle 1881-ki évfolyamában, 27. köt. 375. s. k. l.

**) L. H a n n J. Bericht über die Fortschritte der geographischen Meteorologie, Geographisches Jahrbuch von Behm. IV. köt. 171. s. k. l.

nyilatkozik: „A távirati időjelentések alkalmasint nem sokára igen fontos felvilágosításokat fognak nekünk adni a meteorologia számos érdekes kérdéseiről, melyeknek megoldására első feltétel az, hogy az egyidejű meteorologiai viszonyokról nagy földterületen szabad áttekintést nyerjünk. Miként az isothermák földképe a meleg eloszlásának egyszerű törvényeit egy tekintetre feltárja, melyeket a hőmérsékleti számadatok sorozataiból csak nagy nehezen süthetnénk ki vagy talán nem is sejtethetnénk, úgy az egyidejű megfigyelések egybeállítása is felette hasznos. S az áttekinthetőséget még fokozza az, ha a beérkezett tudósítások nyomán mindjárt synoptikus földképek készülnek. A francia „Bulletin international“ mindennap közli a földképeket, melyeken az Európában reggeli 8 órakor megfigyelt légnyomás fel van tüntetve. Ausztriában s most Oroszországban is az időjelzések s az illető földképek nem úgy mint Franciaországban a tenger-niveaújára átszámított isobarokat (az egyenlő légnyomás vonalait) isothermákat (az egyenlő légmérséklet vonalait) közlik, hanem a sok évi közepes eredményektől való egyenlő eltéréseket vagyis az isanomalokat, melyeket a barometri és thermometer állások mutatnak. — A „Bulletin international“ naponként jelenik meg s távirati időjelentéseket nemcsak Franciaországról, hanem Hollandiáról, Belgiumról, Spanyolországról és Portugáliáról, Olaszországról, Török-, Norvég és Svédországról is közöl. — A britt „Meteorological Office“ az ott egybegyűjtött távirati tudósításokat félveként teszi közzé a „Weather Reports“-ban, de a viharjelzéseket naponként kétszer is közli. A német, osztrák, orosz és magyarországi időjelzéseket a hírlapok teszik közzé, Norvégiában a christianiai központi meteorologiai intézet Norvégia, Svédország, Dánia, Skótország, Anglia és Franciaország főállomásairól gyűjti a távirati tudósításokat s az időjárás-jelentéseket a lapok útján teszi közzé. Ha vihartól lehet tartani, legott táviratilag tudósítják az illető kikötői hivatalokat.

Igy tehát Lisszabontól Archangelig, Valenziától Katherinenburgig s Christianssundtól Orenburgig és Bakuig egész Európáról nyerünk áttekintést az időjárásra nézve, még pedig naponként.

Éjszak-Amérikában az időjelző táviratok naponként nemcsak egyszer, mint Európában, hanem háromszor küldetnek be, még pedig a Washingtoni idő szerinti reggeli 8, délutáni 4 és éjfél 12 óráról. A tudósításokat a „Central Office“ Washingtonban gyűjti; ezen intézet 1870. óta katonailag van szervezve. — Még Kalkuttában, Kelet-Indiában is jelzik az időt és viharokat.

A viharjelzés, vagyis figyelmeztetés közeledő viharra, főleg a következő két tételen vagyis törvényen alapszik. Egyik így szól: a levegő a legkisebb légnyomású hely felé nem egyenes irányban áramlik, hanem karikában ömlik feléje, mégpedig az északi félgömbön az örvény a nap járásával megegyezőleg, tehát az óramutató járásával ellenkezőleg. Ha úgy állunk, hogy arcunk a legkisebb légnyomású hely, vagyis a legnagyobb barometri

depressio helye felé van fordítva, akkor balkezünk felől fúj a szél. Ezt Buys-Ballot fejtette ki legalaposabban s azért az ő törvényének nevezik.

E törvény szerint következtetést vonhatunk arra, hogy micsoda irányban fog fújni a szél a legközelebbi időben, ha t. i. a légnyomás egyszerű eloszlását nagyobb területen ismerjük. A második alaptétel nyomán pedig a bekövetkezendő szél sebességét vagyis erejét gyaníthatjuk. Ez így szól: valamely helynek barometri állása magában véve semmi következtetést nem enged valamely viharra. Csak a különbségekből, melyeket több helyen a légnyomásra nézve egyidőben tapasztalunk, vonhatunk következtetést a szél erejére, tekintettel az illető helyek egymástól való távolságára. Minél nagyobb a barometri állásban való különbség, annál erősebb a szél. Ha a két helynek egymástól való távolságát, kilométerekben fejezve, a milliméterekben kifejezett barometri különbséggel felosztjuk, akkor megkapjuk azt, mit barometri hajlásnak vagyis gradiensnek neveznek s ez szolgál a várható szél erejének mértékéül.*

(Folyt. köv.)

A magyar orvosok és természetvizsgálók XXII. vándorgyűlésének megnyitó közgyűlése.

Megtartatott 1882. auguszt. hó 23-án Debreczen város nagy vendéglője dísztermében.

(Folytatás.)

A nagygyűlést következő testületek üdvözölték és annak munkálataiban következő küldöttek által vesznek részt:

1. a m. tud. akadémiát képviseli Frivaldszky János.
2. A nemzeti muzeumot ugyanaz.
3. A m. kir. természettudományi társulatot dr. Szabó József és Frivaldszky János.
4. A m. kir. földtani társulatot dr. Chyzer Kornél elnökle alatt dr. Hunfalvy János, Bernáth József tanár és dr. Staub Móríc tanár képviselik.
5. A budapesti orvosi kört: dr. Halász Géza, dr. Dulácska Géza, dr. Bárho Jónász, dr. Róth Ferencz, dr. Hochhalt Károly.
6. A Biologiai társulatot dr. Dulácska Géza.
7. A debreczeni ref. főiskolai tanárkar és a debreczeni orvos-gyógyyszerész egyesület testületileg vesznek részt.
8. A kir. műegyetem tanácsa dr. Gerlőczy Gyula által van képviselve.
9. Pest vármegyét dr. Hirkó László főorvos.
10. Budapest fővárost dr. Halász Géza, dr. Rózsay József, Sztupa György, dr. Dulácska Géza, dr. Szabó Alajos, Toperczer János és Wimmer Antal képviselik.

*) L. Buys-Ballot: Das Aëroklinoscop, Zeitschrift für Meteorologie III. Band; Hann: Bericht über die Fortschritte der geographischen Meteorologie, Geographisches Jahrbuch, IV. Band, IV. 1872.

12. Szombathely városát dr. Kuncz Adolf, Róthy István, Mészöly Ignác és Gaar Frigyes.

13. Eger várost dr. Montedegói Albert Ferencz, Babics István, dr. Francz Alajos, dr. Schwartz Dávid és dr. Schönberger Soma képviselik.

14. A m. kir. erdészeti egyesület dr. Török Gábor gazd. int. tanár által van képviselve.

15. Borsodmegyét dr. Markó László m. főorvos, dr. Popper József, dr. Szabó Gyula, dr. Csáthy Szabó István és Mayer Rezső.

16. Nagy-Várad várost Nagy István.

17. Szabolcs vármegyét dr. Szabó Dávid, dr. Józsa András, dr. Baruch Mór, dr. Bleuer Miklós, dr. Meskó Pál, Korányi Imre, Lederer Ignác, Szopko Alfréd.

18. Alsó-Fehérmegyét alispánja Csató János.

19. Hajdumegye közönségét alispán Weszprémy Gáspár elnökle alatt gr. Zichy Géza, Danilovics János, Nánási Oláh Jakab, Lukács Dezső, Osváth Ferencz, E. Csapó István, Gaal Mihály, dr. Varga Geiza és Ferenczy Elek képviselik.

20. A borsodi orvos-gyógyszerész egyletet dr. Popper József, dr. Bodogh Albert, dr. Markó László, dr. Fodor Pál, dr. Csáti Szabó István, dr. Szabó Gyula, Kurucz János, dr. Gross József, dr. Singer Henrik, dr. Kazay Mór, dr. Sassy János, dr. Szántó Bertalan.

21. A selmeczi gyógyászati és természettudományi egyletet dr. Tóth Imre.

22. A biharmegyei orvos-gyógyszerész és természet-tud. egylet dr. Fuchs József és dr. Kiss Ferecz.

23. A Hevesm. orvos-gyógyszerész egylet dr. Francz Alajos, dr. Montedegói Albert Ferencz és dr. Schönberger által.

24. Zemplénm. orvos-gyógyszerész egyletet dr. Chyzer Kornél, dr. Schröder Gyula és dr. Hornyai Béla képviselik.

25. A magyarországi gyógyszerész egylet és a budapesti gyógyszerész testület részéről Sztupa György és Tamásy Károly vezetése mellett többek vannak jelen.

26. Dr. Hajnald Lajos bibornok érsek üdvözli a gyűlést, sajnálkozását fejezi ki a felett, hogy jelen nem lehet.

27. A pannonhalmi tanári kar hasonlóan.

28. A vasmegyei orvos-gyógyszerész egylet távirati üdvözlöt küld.

29. A szatmári kir. kath. gymnasium tanárkarát Gyurits Antal tanár képviseli.

Közzetkezett a nagygyűléshez intézett meghívásokról szóló jelentés.

Felolvastattott Miskolcz városának; továbbá Nagy-Várad város közönségének meghívója. Mindezen meghívások igen kedvező fogadtatásban részesültek s tárgyalásra a nagyválasztmánynak azon meghagyással adattak ki, hogy az ezen megtisztelő meghívások ügyében határozatot hozzon s azt a bezáró közgyűlésnek jelentse be.

Az illető előadó által bemutatott gróf Battyányi urnak, a magy. kir. közalap csákovai ker. főtisztjének s a buziási fürdő bizottság elnökének dr. Chyzer Kornél zem-

plénmegyei főorvoshoz, s a nagy gyűlés jelenlevő tagjához intézett levele, melyben dr. Chyzer Kornél ur fel van kérve, hogy legyen tolmácsa azon rokonszenvek, melylyel a buziási fürdőbizottság a magyar orvosok és természetvizsgálók vándor gyűlése iránt viseltettek, s egyuttal legyen szószólója abban, hogy egy nagygyűlés Buziáson tartassék, „mely esetben ugy az uradalom, valamint a fürdőbizottság és Buziás összes lakosai részéről a legszívelyesebb fogadtatás“ iránt ígéret van téve a levélben.

Ezen ügy is a nagyválasztmány tárgyalása alá bocsátatik. Mindenesetre nagyou jó benyomást hagyott maga után a meleg hangon irt, bár nem közvetlenül a nagygyűléshez intézett levél.

A nyiregyházi Sóstó fürdő igazgatósága is intézett dr. Dulácska Géza utján meghívó levelet, melyben kirándulásra hivatnak meg a XXII-ik nagygyűlés tagjai a Sóstóra.

E kirándulás módozatai a nagy gyűlés folyamán állapittatnak meg.

Most következett a központi állandó választmány jelentése.

Az állandó központi választmány jelentése a XXII. nagygyűléshez.

Mindenekelőtt üdvözlötét és hálás köszönetét fejezi ki a nagytekintetű elnökök és a helybeli bizottság tagjainak buzgó közreműködésük és fáradhatlan buzgalmukért. Azután következő tárgyról tesz jelentést:

Iparkodott az új alapszabályzatnak minden irányban érvényt szerezni s annak szellemében a XXII. nagy gyűlést szervezni. Figyelemmel volt megbízásaira, melyek elintézésére a korszerű idő még nem érkezett meg, így az orvosi kamarák, lelenczházak, az állati nyirk ojtó intézet ügyét, felterjesztést tett a gyermek halálozás tárgyában, ugy mint azt a XXI. gyűlés formulázta. Beterjeszti a pénz- és könyvtár vizsgálatáról szóló jelentéseket, — sez alkalomból a szükséges felmentvényeket kéri.

A pályamunkák érdekében következőleg járt el:

1. A Szurmák-féle pályakérdés díját „a hazánkban honos kelevény és pokolvar okainak tapasztalati adatok nyomán meghatározás“ 300 forintra emelte fel.

2. Szombathely városa által adományozott 100 aranyos pályadíjra következő kérdést tűzte ki: A maleria betegségek kórtani oktani, és gyógytani szempontból, különös tekintettel hazánkra! A beküldött pályatervek közül legjobbnak találtatott dr. Ehrenreich Lajos, sziráki orvosé ki is a mű megírásával megbízott.

3. Herczeg Battyányi G. által adományozott 100 aranyos pályadíjra pedig Vas megye természet. viszonyai megírását tűzte ki. A legjobb munkaterv írója szorgalmas növénytudósunk Borbás Vincze volt, s azért a mű megírásával megbízott. A választmány oda fog törekedni, miszerint ezen pályamunkák a XXIII. nagy gyűlés idejére elkészüljenek.

4. Poor tnr. által kitűzött 100 aranyos következő pályakérdésre: Irja meg valaki az orvositudo-mány magyarhonban fejlődésének történetét a legrégibb időtől a mai napig" a beérkezett pályamű a követelményeknek meg nem felelően, jutalomra nem ajánlja, ellenben javaslatba hozza, hogy ezen kérdés az adományozó beleegyezésével kevesebb időre, talán csak e századra szóló időre vonatkozzék s ily fogalmazással újból kihirdetessék.

Jelenti továbbá, hogy a Balassa nevet viselő dr. Halász Géza által adományozott 100 arany pályadíj határideje 1883. év április hó 1-jén lejár.

Bemutatja a nagymélt. belügyminiszterium által megerősített alapszabályokat, s annak a központi választmány újja szervezését illetve kiegészítését indítványozza. Eszerint a lapító tagok azaz olyanok, kik 100 darab aranyat adományoztak: Balassa János, Kovács-Sebestyén Endre, Halász Géza, Poor Imre, herczeg Battyány Gusztáv, Szombathely városa. Nagyobb összegeket adományoztak: hg. Eszterházy Pál a magyar földtársulatnak — a magyar orvosok és természetvizsgálók egyik nagy gyűlése alkalmából évenként 400 frtot.

Flór Ferencz és neje nyugdíj intézetre 1500 forintot. Ezen kívül 100—300 frtig adakoztak: Rózsay J. Batizfalvy S. Scitovszky János, Kubinyi Ágoston, Pataky D., Szurmák V., Kovács Miklós erdélyi püspök, Hamary D., Mayer István, Korányi Frigyes, Koczianovics József, Buda, Rosnyó és Dobsina városok.

A választmány egy harmada ülészakonként kilépően, jelentés és javaslat tétetik. Az évkönyv tárgyában indítványoztatik, miszerint ezentul csak az elnöki beszédek, jegyzőkönyvek, tudományos estélyeken tartott előadások vétessenek fel, a szakosztályi értekezések pedig csak tömören és röviden, a tárgy érdemlegére összevonva közöltessenek, rajzok és ábrák pedig csak kivételesen mellékeltessenek. Az ily költség kimélt mellett megtakarított összegeken aztán alkalmilag oly pályanyertes művek kinyomatása segélyeztessék, melyek megjelenése általános tudományos vagy hazai viszonyaink szempontjából kívánatos. Végül jelentés tétetik, hogy a XXI. gyűlés határozata folytán hazánk ásványvizei érdekében ásványvizi bizottság alakított, mely önálló hatáskörrel felruházott s mely működéséről idejében jelentést teend.

E jelentés után a megnyitó közgyűlésre bejelentett előadások tartatnak meg a következő sorrendben:

Dr. Török József értekezik a magyarországi meteoritekről általában, s a kabai meteor kőről különösen.

Dr. Popper Alajos emlékbeszédet mond Dr. Kain Albert felett.

Dr. Bódogh Albert az öröklés orvos-bölcészeti kérdését tárgyalja. Mind három előadás kedvező fogadtatásban részesült.

Ezek után a közgyűlés $\frac{3}{4}$ 1 órakor véget ért.

A szakosztályok alakulása.

A szakosztályok alakulása tegnap Augusztus 23-án délelőtt ment végbe.

Az **orvosi osztály** működéséről szóló tudósításunk, térszűke miatt, a holnapi számban fog megjelenni. Csak felemlítjük, hogy ezen osztály munkálkodása igen élénken indult meg. Az osztály délelőtt-délután ülést tartott, s Pénteken, Szombaton a nagygyűlés órájáig el lesz foglalva.

Augusztus 25-ének — Péntek — programja

Délelőtt 9 órakor a szakosztályok üléseit megkezdik s a bejelentett értekezések megtartatnak Délután 4 óráig a város nevezetességei megtekintetnek. 1. ref. nagytemplom. (Nyitva reggel 7 órától 10-ig.) 2. A kollégium, a nagy templom háta megett. (Nyitva egész nap.) 3. Ugyanott a nagyszerű könyvtár. (Nyitva minden nap délelőtt.) 4. Ugyanott a muzeum. (Nyitva délelőtt.) 5. Ugyanott a természettani szertár. (Nyitva délelőtt.) 6. Ugyanott a rajziskola. (Nyitva délelőtt.) 7. Az emlékkert. (A kollégium előtt.) 8. A fűvészkert. (A kollégiumtól balra.) 9. A Csokonai-kert, Csokonai ércszobrával. (A kollégiumtól jobbra.) 10. Csokonai születési háza. (Darabos-utcza.) 11. Csokonai siremléke. (Hatvan-utcai temető.) 12. A népkert. (A vasut mellett) 13. A gázgyár ugyanott. 14. A czukorgyár. (A gázgyár mellett.) 15. Petőfi egykori lakóhelye. (A népkert mellett, Sáska ház.) 16. A róm. kath. templom. (Sz. Anna utcza.) 17. A kegyesrendiek gymnasiuma. (A róm. kath. templom mellett.) 18. A r. kath. temető. (Sz. Anna utcza végén.) 19. A színház. (Czegléd-utczán.) 20. A ref. nagy temető. (Czegléd-utcza végén.) 21. A városháza. (Piacz-utcza.) 22. A gőzmalom a gőzmalmi-kert. (Péterfia-utczától balra.) 23. A nagyerdő. (Péterfia-utcza végén.) 24. Zenede helyisége. (Piacz-utcza Dégenfeld ház.) 25. A belső gazdasági tanintézet. 26. A külső gazdasági tanintézet. 27. A ménlőtelep.

Délután 4 órakor kirándulás a magyar kir. debreczeni gazdasági tanintézet földmives iskolájába.

Ezen intézet megtekintése végett bérkocsikon fognak nagyülés érdeklődő tagjai kirándulni.

Egy bérkocsi 3 egyént fog szállítani. Fuvardíj személyenkint 1 azaz egy forint. A kirándulni kívánók legyenek szivesek legkésőbb Péntek délután 3 óráig magukat a városháza nagytanácstermében a kirándulók közzé bejegyeztetni.

Indulás pontban 4 órakor a városháza előtti térről.

A Pallagi földmives iskola $\frac{3}{4}$ óra járásnyira van a város közepétől. Utja a Nagy erdőn vezet keresztül. Maga a tanintézet annyira megérdemli a megtekintést hogy a legmelegebben ajánljuk azt tisztelt vendégeink figyelmébe.

Az intézet élén állók úgy mint Domokos Kálmán és Rottler József igazgató tanár urak fogják a vendégeknek bemutatni az intézetet és gazdaságát.

Estve.

7 vagy 7 és 1/2 órára visszaérkeznek a kirándulók a nagyerdei fürdőházhoz, hol a vendéglős kellő előkészülettel várja a vendégeket vacsorára.

Nagyon ajánljuk a Pallagi kirándulást a nagygyűlés tisztelt tagjai figyelmébe.

Szombaton a szakosztályok délelőtt úgy mint délután folytatják működésüket.

Üléskezdeté délelőtt 9, délután 3 órakor. — Ülések helye a főiskola termeiben.

Természettudományi csoport első ülése.

1882. Augusztus 24-én.

Nagyságos Hunfalvy János ur, akadémiai rendes tag és természettudományi csoport elnöke „Az éghajlat változóságáról“ című nagyszabású értekezéssel 9 órakor nyitotta meg a természettudományi szakosztály gyűlését.

Értekezésének felolvasása után, felhivta a gyűlés tagjait a mai és a hólnapi gyűlés elnökének és az állandó jegyzőknek megválasztására.

A mai gyűlés elnökévé megválasztott Hunfalvy János; holnapra Nagyságos Jedlik Ányos nyugdíj. egyet. tanár ur; állandó jegyzökké lettek Fábíán Lajos keresedelmi és Wéber Antal kegyesrendi gymn. tanárok.

Ezek után, minthogy a természettudományi csoport szakosztályokra nem oszlott szét választmányi tagoknak: Frivaldszky János, Montedegói Albert, Fer. Csató János, Jedlik Ányos, Borbás Vinceze, Kunz Adolf, Göttl Ernő, Bernáth József, Somogyi Budolf, Tamássy Károly, Nagy Pál, Kovács János, Antolik Károly, Rozsnyai Mátyás urak választottak meg.

Ezt követte F. Rodwell tanár urnak angol nyelven ven tartott felolvasása a „Modern vulcanológiáról.“

Holnapra, aug. 25-re d. e. 9 órára tüzetett ki Dr. Bernáth József értekezése „A magyarországi ásványvizekről.“

A magyar orvosok és természetvizsgálók XXII. vándorgyűlése gazdasági és társadalmi szakosztályának jegyzőkönyve.

Fölvétetett Debreczen 1882. évi aug. hó 24. napján.

Ezen osztály működését Dr. Király Ferencz következő beszéddel indítja meg.

Mélyen tisztelt uraim!

A magyar orvosok és természetvizsgálók 22-ik nagygyűlésének központi és helyi intézőségétől reám nézve azon megtisztelő megbízást nyertem, hogy üdvözljem önöket Uraim, kik e helyiségben megjelentek, mint a nagygyűlés III-ik szakcsoportjának tagjait, — s

alakítsam meg a szokásos adress előre bocsátásával ezen csoportot.

Midőn e megbizásból kifolyólag önöket tiszteletteljesen üdvözölni szerencsém van: fogadják kérem egyszerűs mind az intéző bizottság nevében hálás köszönetem kifejezését idejövételökért — és engedjék meg, hogy hazánk és nemzetünk társadalmi érdekei előmozdítása ügyében e gyűlés alkalmával kifejtendő tevékenységükhöz őszinte szívből sikert és szerencsét kívánhassak. — Nekem pedig engedjék meg mélyen tisztelt uraim, hogy nagybecsű figyelmöket — türelmük és elnézésük kikérése mellett — egy rövid dolgozatnak mint adressenek felolvasásával vehessem igénybe.

Felolvasásom tárgyát a Felső-Tiszavidék közgazdasági jelen helyzetének ismertetése képezendi, melyet annak előre bocsátásával van szerencsém megkezdeni, hogy Felső-Tiszavidék elnevezés alatt azon nagyterületet értem, melynek főbb alkatrészeit Hajdu, Bihar, Szabolcs, Szatmár, Szilágy, Bereg, Ugocsa és Máramarosmegyék — s a közbe eső sz. kir. városok területei képezik.

Nem akarom mélyen tisztelt Uraim nagybecsű figyelmüket a terület mondhatnám országrésznek statistikai beírásával igénybe venni, s nem óhajtok történelmi visszaemlékezésekre sem bocsátkozni, — minélfogva csupán azon körülmények felerlítésére kívánók szorítkozni, melyek a Felső-Tiszavidék közgazdasági viszonyainak alakulására a legközelebbi években elhatározó befolyással voltak és melyekkel e nagyvidék mezőgazdaságának, iparának és kereskedelmének különösebben küzdenie kellett és kell még ez idő szerint is, és melyeknek feltüntetése nélkül a statistikai indokolás magában véve csak keveset vagy mit sem bizonyít.

Jellemezte ezek után előadásában a Felső-Tiszavidéknek 1879. 1880 és 1881-ik évi termelési viszonyait s az elért közgazdasági eredményt. — Részletesen ismertette azon gátló körülményeket, melyek a földművelés, ipar és kereskedelem nagyobb fejlődésének útjában állottak; kiterjeszkedett előadásában az elemi csapások hatására s ismertetvén a Felső-Tiszavidék vizszabályozási munkálatának eredményét, áttért a Tisza-szabályozási munkálatok ez időszerinti állapotára s ezen munkálatok bírálatos megösmertetése után a mezőgazdasági termelés fontosabb ágainak a hivatolt évek alatti alakulását mutatta be.

Ezek után általtért a nevezett vidék állattenyésztési és tartási viszonyainak ismertetésére, melynek végeztével az egész Tiszán-inneni részek erdőszereti jelen helyzetét ösmertette meg, — s felkarolván az összes iparos tevékenységnek minden ágát, tüzetesebben foglalkozott a mezőgazdasági és ipar égető bajainak kérdésével s jellemezvén a székesfehérvári országos kiállításnak, — az iparosok budapesti II-ik országos gyűlésének, — a mezőgazdák székesfehérvári congressusának s a magyar országos gazdasági egyesület enquettejének eredményét; feltüntette a Felső-Tiszavidék gyár és kézműipari, valamint a bányamű és kohászati viszonyoknak, továbbá a

kő, föld, agyag, üveg és faiparnak jelen helyzetét s az élelmi szerek előállításával foglalkozó iparágak nagyobb fejlődésének akadályait.

Előadta továbbá a kereskedelmi viszonyok alakulását s az árú forgalom 1880-ik évi statisztikájának rövid közlése után jellemezte Németország kereskedelmi és vámpolitikájának hazánkra vonatkozó consequentiáját; a kivitel nehézségeit, valamint kiviteli új utak és piacok felkeresésének szükségét s Fiuménak előtérbe lépett kereskedelmi nagy jelentőségét.

Kiemelte a kormány által a forgalom érdekében a jelzett évek alatt tett mélyreható intézkedéseknek célszerűségét s megösmertetvén a főbb vasutvonalok forgalmi jelentőségét és jövőjét, áttért a pénz és hitelviszonyok 1880. és 1881. évi alakulásának feltüntetésére, melynek végeztével a magyar orvosok és természet vizsgálók ezen XXII-ik nagygyűlése III-ik szakcsoportját megalakultnak nyilvánítá.

Ezen kiváló szakösmeretet tanusító értekezletei, — mely világot vet az egész ország nemzetgazdasági állapotára, gazdasági politikájára is, de főleg a Felső-Tisza-vidék gazdasági viszonyai és állapotáról nyújt tanulságos képet — a szakosztály általános tetszéssel fogadta. Ez után Dr. Király Ferencz az ügyrendi szabályzat értelmében a megnyitott és alakult osztály vezetésére elnök és 2 jegyző választására hívja föl az osztályt. Az elnökségre Gerlóczy Gyula m. k. műegyetemi tanár, jegyzőül pedig Gaiger Dezső és Simonffy Emil ajánlatván :

közfelkiállással megválasztattak.

Gerlóczy a személye irányában nyilvánult bizalmat megköszönvén, elnöki székét elfoglalja s Dr. Király értekezéséből azon következtetést vonja le, hogy a mezőgazdasági adatok beszerzését az arra hivatott országos közegyek nem létezése folytán, nem gyűjthetők és használhatók föl azon pontossággal és eredménnyel, mint az ipar és kereskedelemre vonatkozó, mely két nagy foglalkozási körnek e részbeni igényeit a kereskedelmi és ipar kamarák vannak hivatva kielégíteni; ezért az ország közigazgatási politikája fejlesztése végett szükségesnek találja egy egészséges alapokon nyugvó, minden tekintetben megbízható vidéki és központi szervezetet életbeléptetni, melynek feladata lenne az ország mezőgazdasági statisztikai adatait gyűjteni, földolgozni; mert csak is ez esetben számíthatunk arra, hogy képesek leszünk helyesen megítélni, valljon az ország mezőgazdasága érdekében egészséges gazdasági politika folytattatik-e? Felette kívánatos volna a kormányt e körülményre figyelmessé tenni s fölkérni, hogy adatok pontos gyűjtésére hasson, hogy a vidékeken külön önálló mezőgazdasági kamarákat, vagy legalább az ipar és kereskedelmi kamaráknak egy mezőgazdasági osztályát állítson föl s hogy végre egy külön organum létesíttessék a központban.

Szücs Mihály ajánlatára az osztály egy bizottságot küld ki mely a nagy választmány részére adandó propositiont konkrét alakban fogalmazza. A bizottság alakítása elfogadtatik s tagjaiul Simonffy Sámuel kir. tanácsos el-

nöklete alatt, Dr. Király Ferencz, Beke Mihály árvaszéki elnök és Szücs Mihály megválasztattak.

Gerlóczy elnök előadja hogy az ügyrend értelmében egy szakválasztmány alakítása szükséges, mely a nagyválasztmánynak egy részét képezendi s a szakválasztmányba 6 tag um.

Beke Mihály, Domokos Kálmán gazdasági tanár. Simonffy Sámuel, Szücs Mihály, Dr. Vedrödy Viktor, Róthy István semináriumi igazgató Szombathelyről bevasztatik.

Következett Dr. Vedrödi Viktor a debreczeni gazdasági tanintézet tanárának előadása „A Cognac gyártásról.“ Részletesen és igen érdekfeszítő módon előadja a cognac gyártás történetét és mesterségét, bemutatván a Neukomm féle cognac főző készüléket, előadja a cognac gyártás előnyeit hasznát és feltételeit. A nagy tetzésre talált értekezés élénk eszmecserét hozott létre és a gyűlés köszönetet szavaz értekezőnek a tanulságos előadásért.

Ezután elnök kijelentvén hogy holnap reggel 9 órakor a társadalmi és gazdasági szakosztály ülésén Szücs Mihály tanárfog értekezni. „A terménybankokról“ az ülést bezárja.

Kirándulás Nyiregyházra.

A kirándulás hétfőre tétetett át, indulás vaspályán a rendes vonaton reggel 7 óra 45 perczkor, egy térti jegy ára II. hely 3 frt 50 kr, III. hely 2 frt 50 kr., a vaspályánál az érkezőket 9 óra után Nyiregyháza város szíveségből fogatok várják és szállítják kellemes lombos erdőn át a Sóstóra, hol a fürdőigazgató orvosa dr. Baruch Mór — a kirándulás vezetője — a fürdőt bemutatja és ösmerteti, déli egy órakor közebed tartatik, a részvénytársaság erre az érkező vendégeket szívesen meghívja.

Hogy azonban a kirándulás rendben történhessék, szükséges, miszerint azok, a kik részt venni akarnak, azt a beirási irodában kitett iven szombaton délig bejelentsék, mert csak így lehet az érkezőket kellő számú fogatokkal várni.

Megjegyeztetik, miszerint ezen kirándulást az észak felé utazó tagok egyuttal hazautazásra is használhatják, míg a más irányban utazók az este 1/2 órakor induló rendes vonattal Debreczenbe visszatérnek.

Tudósítás.

Jelentjük, hogy a budapesti orvos- sebészi műszer, kötszer és testgyógyászati készülékek gyártóinak a „Fischer Péter és Társa“ cégnek képviselője Fischer Győző ur ma és holnap a kollégium disztermében az orvosi szakosztály ülésén egy kisebb gyűjteményt fog kiállítani a legújabb és legutóbb használt sebészi műszerekből, poroplastikus nemez sinek és füzönyökből. Ez utóbbinak alkalmazását egy itteni betegen gyakorlatilag is be fogja mutatni. Elfogad megbízásokat is; továbbá ha

kötszer és testgyógyászati eszközök mérsékelt használata azonnal kívánatnak akár helyben, akár a vidéken, azt személyesen teljesíthet. Debreczenben, Bika szálloda, 10; szám. (Földszint.)

A XXII. nagygyűlés beiratkozott tagjainak névsora, illetőségük, lakhelyük és azon osztály megnevezése, melybe beiratkoztak.

Doctor Frigyes vasuti orvos P.-Ladány, orvos-sebészi o.

Bernáth József tanár Budapest, földtani o.

Dr. Lőri Ede orvos Budapest, orvosi o. „Fehér ló” vendéglő.

Lőri Erzsébet Budapest, társad. o. „Fehér ló” vendéglő.

Gaár Frigyes kir. közjegyző Szombathely term. tud. oszt.

G.F. Rodwell professor physical science. Marlborough England. Physical. Balogh Ferencz tanár urnál.

Fischer Győző orvosi műszerész Budapest, orvosi oszt.

Dr. Tegze Imre orvos Debreczen, orvosi oszt. Nagyuj u. 1591.

Hirschler Mór ásványvizforrás tulajdonos Budapest term. tud. o.

Tóth Sámuel tanár Debreczen, társadalmi oszt. Péterfia u. 348.

Dr. Csíkos orvos Debreczen, orvosi o. Nagymester u. 1372.

Dr. Kiss Sándor orvos H.-Szoboszló, orvosi o.

Dr. Kalavszky László orvos Kisujszállás, orvosi o. Dr. Rotschnek gyógyszerésznél.

Dr. Dusóczky Pál orvos Debreczen, orvosi o. Csapó u. 332.

Dr. Éder József orvos Székesfehérvár orvosi o.

Dr. Szántó Bertalan orvos Miskolcz, orvosi o. Dr. Szőke Istvánnál.

Dr. Király István orvos Nádudvar, orvosi o. Fröhner szálloda.

Kiszéllák Sándor róm. kath. lelkész Nádudvar, társadalmi o. Fröhner szálloda.

Dr. Horváth Dénes orvos Nádudvar orvosi o. Fröhner szálló.

Dr. Győrki Lajos orvos Kölesd (Tolnamegye) orvosi o. Miklós u. 1913.

Dr. Kiss Ferencz orvos Nagy-Szalonta, orvosi o. Burgundia 312.

Straub Sándor mérnök Nádudvar, term. tud. o. Fröhner szálloda.

Zádor Lajos kereskedő Debreczen, társadalmi o. Czegléd u. 24.

Különfélék.

— **Hunfalvy János urnak** a magyar tud. akadémia rendes tagjának a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-ik nagygyűlésén előadott nagy jelentőségű előadása — a nagy válaszmány tegnap Augusztus 24-én hozott határozata szerint külön lenyomatban ezer példányban kifog állíttatni, hogy annak e hazában leendő elterjesztése rövid időn eszközölthessék.

— **Hajdumegye leirása** ma pénteken délelőtt kellő számú példányokban füzve megjelenik és a nagygyűlés tagjai, a tagsági jog előmutatása mellett ma pénteken délután már a beiratkozási irodában tiszteletpéldányukat átvehetik.

— **A ref. főiskola muzeuma** — bár Kovács János tanár, a muzeum őre, ki előadást is jelentett be a nagygyűlés idején leendő megtartás végett — beteg, minden nap nyitva van a nagygyűlés érdeklődő tagjai iránti tekintetből.

— **Chyzer Kornél** Zemplén megyei főorvos urnak magyar tud. akadémiai rendes tagnak a XXII-ik nagygyűlésre bejelentett előadása a magyarhonj ásványvizekről — a nagy válaszmány Aug. 24-iki ülésén a bezáró közgyűlés napirendjére tüzetett ki.

— **Mint értesültünk** Lugossy József főiskolai tanár a magyar tudományos akadémia tagja, a „Csillagos égről” szándékozik előadást tartani a nagygyűlés tagjai előtt az esti órákban és a szabadban. Óhajtjuk, hogy a magyar tudományosság ezen rendkívül érdemű képviselője vagy pénteken vagy szombaton este megtarthassa ezen felettebb érdekes előadást.

— **A XXII-ik nagygyűlés nagy válaszmánya** Szombaton délután 6 órakor ülést tart a ref. főiskola díszteremében.

— **Montedegói Albert Ferencz ur** csillagászati előadás tartására kéretett fel, mely előadás Augusztus 26-án délután fog a főiskolában végbe menni.

— **Dr. Dubay Miklós** előadása a metallotherapiáról a metalosakopiához szükségeltető eszközök bemutatásával stb. ma, pénteken délelőtt 9 órakor fog az orvosi szakosztály ülésén (ref. főiskola díszterme) megtartatni, miről az érdeklők ezennel azon hozzáadással értesítetnek, hogy épen a tömeges meghallgathatóság végett lett ezen nagyérdemű előadás tegnaptól elhalasztva.

— **Kis gyermekes anyák könyve.** Családanyák s ifjú házaspárok számára írta Dr. Szabó Dávid Szabolcs megye főorvosa. Koszorozott pályamű. Kiadta a szabolcs megyei és hajdukerületi orvos-gyógyszerész egyesület. E mű már 2-ik kiadásban is megjelent. Kapható Debreczenben ifj. Csáthi Károly könyvkereskedésében. Bolti ára 25 kr.